

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
професор Гаврилюк С. В. _____

Протокол № 1 від 18 вересня 2019 р.

ПРОГРАМА

навчальної «**Психолого-педагогічної практики**»
підготовки бакалаврів спеціальності 014 «Середня освіта»,
освітньої програми «Географія. Економіка» (2-й курс)
та підготовки бакалаврів спеціальності 014 «Середня освіта
(Географія)» освітньо-професійної програми «Середня освіта.
Географія. Економіка» (1-й курс на базі молодшого спеціаліста)

Програма психолого-педагогічної практики підготовки бакалаврів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта», за освітньою програмою «Географія. Економіка» (2-й курс) та підготовки бакалаврів галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальності 014 «Середня освіта (Географія)», за освітньо-професійною програмою «Середня освіта. Географія. Економіка» (1-й курс на базі молодшого спеціаліста).

Розробник: Бенедюк В. В. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії.

Рецензент: Лисюк Т. В. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства.

Програма психолого-педагогічної практики затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії, протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри: Барський Ю. М. – професор, доктор економічних наук

Програма психолого-педагогічної практики схвалена науково-методичною комісією географічного факультету, протокол № 1 від 11 вересня 2019 р.

Голова науково-методичної комісії факультету: Поручинський В. І. – доцент, кандидат географічних наук

Програма психолого-педагогічної практики схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. Інформаційний опис психолого-педагогічної практики

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика виду практики
Денна форма навчання	Галузь знань 01 «Освіта», спеціальність 014 «Середня освіта», освітня програма «Географія. Економіка».	Навчальна психолого-педагогічна практика
		Рік навчання – 2
Кількість годин – 90, кредитів – 3	Освітній ступінь – бакалавр	Семестр – 3, впродовж семестру
		Самостійна робота – 84 годин
		Консультації – 6 годин
		Форма контролю – залік

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика виду практики
Денна форма навчання	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 014 «Середня освіта (Географія)», освітньо-професійна програма «Середня освіта. Географія. Економіка».	Навчальна психолого-педагогічна практика
		Рік навчання – 1 (на базі молодшого спеціаліста)
Кількість годин – 90, кредитів – 3	Освітній ступінь – бакалавр	Семестр – 2, впродовж семестру
		Самостійна робота – 84 годин
		Консультації – 6 годин
		Форма контролю – залік

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Галузь знань 01 «Освіта», спеціальність 014 «Середня освіта», освітня програма «Географія. Економіка».	Навчальна психолого-педагогічна практика
		Рік навчання – 2
Кількість годин – 90, кредитів – 3	Освітній ступінь – бакалавр	Семестр – 4, впродовж 5-ти днів
		Самостійна робота – 80 годин
		Консультації – 10 годин
		Форма контролю – залік

При плануванні навчального навантаження на керівництво психолого-педагогічною практикою години розподіляються таким чином: 70 % - на кафедру спеціальності; 30 % - на кафедру педагогічної та вікової психології факультету психології та соціології.

2. Анотація психолого-педагогічної практики

Метою практики є освоєння студентами методичних основ організації навчально-виховної роботи у школі та розвиток вмінь практикантів досліджувати психолого-педагогічні особливості класного колективу й особистості учня.

Основними **завданнями** психолого-педагогічної практики є:

1. Розвиток умінь студентів планувати дослідницьку роботу.
2. Практичне ознайомлення бакалаврів із загальною організацією навчально-виховної роботи у школі.
3. Вивчення студентами особливостей навчально-методичної роботи психолога, вчителя географії та класного керівника.
4. Розвиток вмінь і навичок практикантів проводити дослідження психолого-педагогічних характеристик учнівського колективу та окремого учня.

Згідно вимог програми студенти повинні **знати**: основні завдання та проблеми організації навчально-виховної роботи у педагогічній теорії і практиці сучасної школи; особливості навчально-методичної та дослідницької діяльності психолога, вчителів і класних керівників; теоретичні та методичні основи вивчення психолого-педагогічних характеристик учнівського колективу та окремого учня. За результатами проходження практики студенти повинні **вміти**: цілеспрямовано спостерігати за навчально-виховною діяльністю психолога, вчителів, класних керівників; вміти аналізувати, узагальнювати й використовувати педагогічний досвід при організації роботи зі школярами; проводити дослідження психолого-педагогічних особливостей учнівського колективу й окремих учнів та на основі зібраних матеріалів складати відповідні характеристики.

3. Компетенції

При завершенні педагогічної практики студенти мають бути компетентними у відповідних питаннях, зокрема, вони повинні:

- усвідомити організацію навчально-виховної роботи у загальноосвітній школі як активний пізнавальний процес, у ході якого здійснюється підготовка особистості до практичної діяльності;
- освоїти особливості навчально-виховної діяльності психолога, вчителів і класних керівників та мати навички використовувати їх досвід при організації відповідної роботи з учнями;
- вміти аналізувати офіційний сайт школи та розклад уроків;
- вміти проводити спостереження за навчально-виховним процесом при організації різних форм роботи з учнями;
- опанувати теоретичними і методичними основами дослідження психолого-педагогічних особливостей учнівського колективу та окремих учнів;
- вміти на основі власних спостережень і самостійно зібраних матеріалів складати психолого-педагогічну характеристику класного колективу та особистості учня.

4. Етапи практики

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
1. Підготовчий	<p>Підготовка студентів до практики проходить перед безпосереднім відвідуванням школи та включає такі завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Затвердження керівників практики від університету і навчально-виховного закладу. - Ознайомлення студентів з програмою практики, її метою та основними завданнями. - Вибір студентами бази практики. - Проведення настановної конференції. - Призначення старшого бакалавра з кожної підгрупи студентів на період практики. - Складання плану роботи практикантів та затвердження його.
2. Ознайомлювальний	<p>Ознайомлювальним етап – це перший день бакалаврів у школі, що включає такі завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зустріч з адміністрацією навчального закладу, шкільним психологом, вчителем географії, класним керівником у відповідній школі. - Ознайомлення з планами роботи навчального закладу, психолога та класного керівника. - Знайомство та встановлення контакту практикантів з учнями закріпленого класу. - Вибір практикантом школяра для дослідження його психолого-педагогічних особливостей з подальшим написанням відповідної характеристики.
3. Основний	<p>Основний період починається із 2-го дня практики і закінчується на останньому тижні її тривалості. Впродовж цього періоду проводиться така робота студентами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Збір та оформлення загальної інформації про навчальний заклад. - Підготовка практикантами аналітичної характеристики сайту школи та аналізу розкладу уроків. - Відвідування студентами уроків та виховних заходів. Послідуючи бесіди керівників практики зі студентами спрямовуються на виділення методичних особливостей відповідних форм роботи. - Спостереження за поведінкою окремих учнів та класу загалом (під час уроків, виховних заходів, на перервах тощо). - Збір інформації, необхідної для написання психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив та на учня (згідно плану). - Участь в організації виховного заходу та його проведенні спільно з класним керівником чи психологом. Проведення психолого-педагогічного аналізу відповідного заходу. - Аналіз студентом одного з уроків за спеціальністю.

	- Ведення практикантом щоденника психолого-педагогічних спостережень.
4. Підсумковий	Підсумковий етап завершує роботу студентів на останньому тижні практики та передбачає: - Остаточне оформлення студентами документації, зокрема звітів і щоденників, та підготовка їх до захисту. - Участь практикантів у підсумковій конференції.

5. Види (форми) індивідуальних завдань

I. Виконати завдання, зміст яких має бути відображеним у звіті:

1. Оформити загальну інформацію про навчальний: «Знайомство з навчальним закладом» (Додаток Б).
2. Підготувати аналітичну характеристику сайту школи. З цією метою знайти в Інтернеті офіційний сайт навчального закладу. Знайомлячись з ним, звернути увагу на зручність для огляду, інформативність та дизайн. Описати свої враження та зробити висновки.
3. Записати розклад уроків та дзвінків. Проаналізувати розклад уроків у визначеному класі (Додаток В).
4. Зібрати інформацію, необхідну для написання психолого-педагогічної характеристики учнівського колективу, згідно плану (Додаток Г). З цією метою провести спостереження за поведінкою класного колективу (під час уроків, виховних заходів, на перервах тощо). Підготувати та проаналізувати інформацію у відповідності до анкети «Соціометрія» та скласти соціоматрицю та соціограму класу (Додаток Е). Оформити результати спостережень за класним колективом у формі його психолого-педагогічної характеристики.
5. Зібрати інформацію, необхідну для написання психолого-педагогічної характеристики учня, згідно плану (Додаток Д). З цією метою провести спостереження за поведінкою окремого учня (під час уроків, виховних заходів, на перервах тощо). Підготувати та проаналізувати інформацію у відповідності до анкети «Самооцінка» (Додаток Е). Використати матеріали, що узагальнені у соціограмі класу.
6. Описати виконання одного із завдань шкільного психолога, класного керівника (наприклад, участь студента в організації виховного заходу тощо).
7. Зробити самоаналіз результатів психолого-педагогічної практики (Додаток Є).

II. Оформити щоденник психолого-педагогічних спостережень, у якому має бути така інформація:

1. Клас, список учнів та їх загальна психолого-педагогічна характеристика (Додаток Ж-1).
2. Результати спостережень студентів за учнями у процесі різних форм навчально-виховної роботи, а також – на перервах. Враження від уроків, виховних заходів, роздуми студентів, зауваження тощо (Додаток Ж-2).
3. Аналіз виховного заходу, в організації якого брав участь студент. Проведений спільно з класним керівником чи психологом (Додаток Ж-3).
4. Аналіз уроку за спеціальністю, який відвідав студент (Додаток Ж-4).

6. Оцінювання результатів практики

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
Оцінка роботи студента на базі практики	
1. Теоретична підготовка: знання педагогіки та психології.	5
2. Психолого-педагогічна майстерність: педагогічний такт, комунікабельність, емпатія тощо.	5
3. Особистісні характеристики, які проявив студент впродовж проходження практики: дисциплінованість, активність, ініціативність, самостійність, професійна спрямованість, відповідальність, інноваційність тощо.	30
Сума	40
Оцінювання звітної документації на кафедрах «Економічної та соціальної географії», «Педагогічної та вікової психології»	
1. Оформлення загальної інформації про навчальний заклад. Аналітична характеристики сайту школи (зручність для огляду та дизайн, інформативність; опис власних вражень та висновки).	5
2. Аналіз розкладу уроків.	5
3. Психолого-педагогічна характеристика учнівського колективу (додаються матеріали дослідження).	10
4. Психолого-педагогічна характеристика учня (додаються матеріали дослідження).	10
5. Звіт про виконання завдань шкільного психолога, класного керівника (опис завдання та результату його виконання).	5
6. Щоденник психолого-педагогічних спостережень включає: - загальну характеристику на учнів класу (5 балів); - спостереження при організації різних форм роботи з учнями, а також – за їх поведінкою на перервах (5 балів); - аналіз виховного заходу (проведеного студентом спільно з класним керівником чи психологом) та психолого-педагогічний аналіз уроку (за спеціальністю) (5 балів).	15
Сума	50
5. Захист практики проходить згідно розкладу заліку на факультеті (за несвоєчасну подачу звітної документації віднімається 5 балів).	10
Сума	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Залік
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	

7. Методичні рекомендації щодо проходження практики

7.1 Організація практики

1. Факультет на початку навчального року конкретизує період проведення практики у межах визначеного семестру, та подає у навчальний відділ службову записку.

2. Завідувач виробничої (навчальної) практики, на підставі службових записок, формує графік проведення психолого-педагогічної практики та погоджує його з кафедрою педагогічної та вікової психології факультету психології та соціології, яка враховує його при розподілі навчального навантаження.

3. Керівник практики від факультету при розподілі студентів у навчальні заклади формує групи до 15 осіб, до яких призначаються керівники з числа викладачів факультету, на якому навчається студент, та викладач з кафедри педагогічної та вікової психології.

5. Для підготовки студентів до проходження практики керівники практики від факультету та кафедри педагогічної та вікової психології проводять настановну конференцію, на якій ознайомлюють студентів з базами практики, метою і завданням практики, планом-графіком її проходження, порядком ведення облікової та звітної документації, вимогами до поведінки студентів-практикантів. На настановну конференцію можуть бути запрошені працівники навчальних закладів – баз практики, відповідальні за її організацію на місцях.

6. Керівник практики від факультету погоджує з керівником відповідного навчального закладу порядок проходження практики та призначення організатора практики на базі практики.

7. Результати психолого-педагогічної практики студентів оцінює комісія, яка складається із керівників практики від факультету, а також – кафедри педагогічної та вікової психології. Склад комісії визначається у розпорядженні декана факультету, яке формується за два тижні до початку практики.

8. З метою підведення проміжних підсумків та визначення подальшого плану роботи, рекомендовано проводити 1 раз на місяць виробничу нараду на базі практики за участю шкільного психолога, класного керівника, студентів-практикантів та керівника практики.

9. На період практики керівник призначає старшого групи. Його обов'язки:

- вести облік відвідування, забезпечувати навчально-виробничу дисципліну студентів;
- своєчасно повідомляти студентам про доручення та вказівки керівника групи і організаторів практики на місцях;
- інформувати керівника практики про всі випадки порушень процесу практики;
- виконувати організаційні доручення та вказівки організаторів практики на місцях.

7.2. Обов'язки студентів-практикантів

1. Студент-практикант зобов'язаний дотримуватись правил внутрішнього розпорядку навчального закладу; виконувати розпорядження адміністрації школи та керівника практики.

2. Студент-практикант зобов'язаний працювати за місцем практики не менше шести годин за день практики.

3. Студент-практикант зобов'язаний виконувати всі види робіт, передбачених програмою практики.

4. Студент-практикант повинен бути для учнів зразком організованості, дисциплінованості, охайності, ввічливості, сумлінного ставлення до своїх обов'язків.

7.3. Документація, яку зобов'язаний представити студент-практикант на кафедрі

Після закінчення практики студент повинен представити на кафедрі звіт та щоденник психолого-педагогічних спостережень.

I. Звіт про проходження психолого-педагогічної практики: У звіті студент висвітлює виконання завдань впродовж практики. Керівники практики від університету погоджують зміст звіту з керівником практики від навчального закладу. Директор школи затверджує звіт підписом та печаткою. Титульна сторінка звіту оформляється за встановленою формою (Додаток А).

Структура звіту:

1. Знайомство з навчальним закладом (Додаток Б).
2. Аналітична характеристика сайту школи. Охарактеризувати зручність для огляду та дизайн, інформативність; описати власні враження та зробити висновки.
3. Аналіз розкладу уроків у визначеному класі (Додаток В). Додати розклад уроків та дзвінків.
4. Психолого-педагогічна характеристика учнівського колективу (Додаток Г). Додається анкета «Соціометрія» та результати обробки даних: соціоматриця і соціограма класу (Додаток Е).
5. Психолого-педагогічна характеристика особистості учня (Додаток Д). Додається анкета «Самооцінка» (Додаток Е).
7. Звіт про виконання завдань шкільного психолога чи класного керівника. Потрібно в описовій формі вказати, які саме завдання чи доручення отримав студент, як виконував та результат.
8. Самоаналіз результатів психолого-педагогічної практики (Додаток Є).

II. Щоденник психолого-педагогічних спостережень (Додаток Ж).

У щоденнику спостережень студент-практикант записує свої спостереження під час практики: враження від уроків, виховних заходів, свої роздуми, зауваження тощо. Щоденник спостережень ведеться у звичайному зошиті в клітинку, в якому зазначається:

1. Клас, список учнів та їх загальна психолого-педагогічна характеристика (Додаток Ж-1).
2. Оформлення психолого-педагогічних спостережень за навчально-виховним процесом під час уроків та виховних заходів. Спостереження за поведінкою учнів на уроках, виховних заходах та перервах. Враження студентів від різних форм роботи зі школярами, від учнівського колективу, роздуми студентів, зауваження тощо (Додаток Ж-2).
3. Аналіз виховного заходу, у організації та проведенні якого брав участь студент (Додаток Ж-3).
4. Аналіз уроку за спеціальністю, який відвідав студент (Додаток Ж-4).

8. Рекомендована література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р.
3. «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» № 93 від 8 квітня 1993 р.
4. «Положення про проведення практики студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки» від 29.08.2017 р.
5. Психолого-педагогічна практика (практично-зорієнтований посібник на допомогу студентам, магістрантам, аспірантам, психологам, соціальним педагогам) / Кол. авторів: Пащенко М. І., Пащенко Д. І., Перепелюк Т. Д. – Умань, 2008. – 179 с.
6. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник / В. М. Поліщук. – Вид. 3-тє, виправ. – Суми : Університетська книга, 2010. – 352 с.
7. Полтавченко Н. Г. Психологічне дослідження особистості / Н. Г. Полтавченко – К., 2007. – 231 с.
8. Роль психологічної діагностики у роботі з учнівським колективом. // Позакласний час, № 5-6, 2001 р.

9. Додаткові вказівки та рекомендації

Додаток А

Зразок оформлення титульної сторінки звіту

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра економічної та соціальної географії
Кафедра вікової та педагогічної психології

ЗВІТ
про проходження
психолого-педагогічної практики
студента 13 О групи
галузі знань 01 «Освіта»
спеціальності 014 «Середня освіта»
освітньої програми «Географія. Економіка»
географічного факультету
СНУ імені Лесі Українки
ПІБ студента

м.п. _____ Масиник А. В
Директор Луцької ЗОШ I - III ступенів № 19

Луцьк – 2019

Знайомство з навчальним закладом

Директор _____

Педагог-організатор _____

Психолог _____

(ПІБ заповнюється повністю)

1. Короткі відомості про навчальний заклад (адреса, кількість учнів, кількість вчителів тощо) : _____

2. Основні завдання у роботі навчального закладу: _____

3. Можливі труднощі, проблеми у навчально-виховній роботі: _____

4. Інформація про клас, до якого прикріплений студент (вказати клас): _____

а) класний керівник (ПІБ) _____

б) у яку зміну навчається _____

в) кількість учнів _____

5. Основні напрямки виховної роботи з учнівським колективом:

6. Можливі проблеми у роботі з учнями:

Аналіз розкладу уроків у визначеному класі

Сучасними науковими дослідженнями встановлено, що найвища активність розумової діяльності у дітей шкільного віку припадає на інтервал з 10-ї до 12-ої години. Цей час характеризується найбільшою ефективністю засвоєння матеріалу при найменших психофізичних затратах організму. Тому в розкладі уроків предмети, що вимагають значного розумового напруження, повинні проводитися на 2, 3, 4 уроках для учнів середнього і старшого віку.

Неоднакова розумова діяльність учнів і в різні дні навчального тижня. Її рівень зростає до середини тижня і є порівняно низьким на початку (понеділок) і в кінці (п'ятниця) тижня. Тому розподіл навчального навантаження впродовж тижня повинен бути таким, щоб найбільший його обсяг припадав на вівторок, середу. На ці дні в шкільний розклад необхідно виносити предмети, які потребують великого розумового напруження або ті, які не вимагають значного навантаження, але у більшій кількості, ніж в інші дні тижня.

Вивчення нового матеріалу та контрольні роботи найкраще проводити на 2-му – 4-му уроках посередині тижня.

Предмети, які вимагають значних затрат часу для виконання домашніх завдань, не повинні групуватися в один день у розкладі занять.

Для оцінки розкладу уроків пропонуємо використати методика, розроблену Гребняком Н. П. і Машиністовим В. В. (1993 р.). За цією методикою кожний навчальний предмет має різний бал складності:

- Геометрія – 6.
- Алгебра – 5,5.
- Іноземна мова - 5,4.
- Хімія – 5,3.
- Фізика – 5,2.
- Біологія – 3,6.
- Укр. мова – 3,5.
- Укр. література –1,7.
- Історія –1,7.
- Фізкультура, трудове навчання, музика, образотворче мистецтво, креслення – 1.

При правильно складеному розкладі уроків найбільша кількість балів за день по сумі усіх предметів повинна припадати на вівторок та середу.

Для учнів молодшого і середнього віку розподіляти навчальне навантаження в тижневому циклі слід таким чином, щоб його найбільша інтенсивність (по сумі балів за день) припадала на вівторок і середу, а четвер був дещо полегшеним днем.

Розклад складено неправильно, коли найбільше число балів за день припадає на перший та останній робочі дні тижня або коли кількість балів однакова у всі робочі дні.

Експертиза розкладу занять

Параметри експертизи розкладу навчальних занять. Оцінки:

- 0 – не відповідає вимогам;**
- 1 – частково відповідає вимогам;**
- 2 – цілком відповідає вимогам.**

1. Максимально допустимо навантаження учнів.
2. Розподіл максимально допустимого навантаження щодо віку учнів.
3. Шестиденний навчальний тиждень для учнів 5–11-х класів усіх видів навчальних занять з поглибленим змістом предмета.
4. Тривалість уроку не перевищує 45 хвилин.

5. Початок занять не раніше 8-ї години.
6. Навчання класів з поглибленим змістом навчальних програм у першу зміну.
7. Навчання класів початкової школи, 5-х класів, випускних класів у першу зміну.
8. Наявність розкладу факультативних занять.
9. Проведення факультативних занять у дні з найменшою кількістю обов'язкових уроків.
10. Наявність 45-хвилинної перерви між останнім уроком та факультативними заняттями.
11. Відсутність здвоєних уроків для учнів 5–9-х класів, окрім уроків праці, фізкультури, уроків проведення контрольних та лабораторних робіт.
12. Наявність динамічної паузи або уроків фізкультури після здвоєних уроків з основних та профільних предметів.
13. Чергування протягом дня та тижня для учнів старшого віку предметів фізико-математичного та гуманітарного циклів.
14. Побудова розкладу з урахуванням ходу денної та тижневої кривої розумової працездатності учнів.
15. Відповідність розподілу предметів протягом навчального дня ранговій шкалі складності предметів.
16. Відповідність часового інтервалу між уроками нормативним вимогам (10 хв. — маленька перерва, велика перерва після 2-х або 3-х уроків).

К – кількість балів. Максимальна кількість балів **32**. Розклад вважається задовільним за умови наявності не менше **26** балів.

Психолого-педагогічна характеристика учнівського колективу

(вказати клас). Орієнтовна схема відповідної характеристики включає:

1. Загальні відомості про клас: кількість учнів (із них хлопців і дівчат), віковий склад, чи були з'єднання з іншими класами, зміна класних керівників тощо.

2. Зміст і характер діяльності:

а) **навчання:** загальна характеристика успішності і дисципліни: контроль за оцінками окремих учнів, вимоги класного керівника до учнів, активу і всього класу, взаємодопомога, її форми і організація, дисципліна учнів класу на уроках та при виконанні домашніх завдань, негативні моменти в навчальній роботі (шпаргалки, підказки, списування);

б) **життя поза навчальними заняттями:** зацікавленість сучасними проблемами розвитку українського суспільства, політичних подій, розвитку держави, музики, мистецтва, літератури, спорту, колекціонування тощо; виявлення цих інтересів у класі (читацькі конференції, відвідування театру, кіно, обговорення побаченого, походи, екскурсії, тощо), участь класу у суспільному житті;

в) **інші види діяльності** (типові ігри, праця, художня самодіяльність, образотворче мистецтво, спорт тощо); зв'язок з іншими класами (організація і форма його вираження); вплив на клас батьківського активу.

3. Керівництво класом і його організація:

а) **актив класу:** староста і його робота, організаторські здібності, турбота про окремих учнів, ставлення до громадської думки, особливості стосунків між учнями;

б) наявність у класі неформальних лідерів, їх особливості та засоби впливу на клас, ставлення до них активу, наявність «відкинутих», причини відчуженості і можливі шляхи зміни ставлення до них однокласників;

в) система відношень у класному колективі: орієнтації на єдність класу та ступінь їх міцності, виявлення взаємної вимогливості, чуйності, дружньої турботи, взаємодопомоги, гуманізму, поваги, милосердя; наявність або відсутність групувань, їх внутрішня основа і міра зацікавленості в спільних справах класу, критика і самокритика; особливості стосунків між хлопчиками і дівчатками, прояви приятелювання і дружби між окремими учнями, внутрішня основа цих стосунків, емоційне задоволення чи незадоволення ними колективу класу.

4. Особливості роботи класного керівника і його вплив на клас: організаторські здібності, знання психології школярів, їх інтересів, загальний стиль керівництва; ставлення класу до класного керівника, його авторитет серед учнів.

5. Рівень розвитку класу: спрямованість; організаційна, вольова, інтелектуальна та емоційна єдність; підготовленість до спільної діяльності тощо.

6. Аналіз конкретних прикладів впливу класу на особистість того чи іншого учня і особистості на клас.

7. Визначення основних позитивних сторін та недоліків в організації життя класу: характер загального емоційного клімату в класі (бадьорий, життєрадісний, інертний, напружено-нервовий тощо; характер конфліктів між членами колективу, шляхи їх подолання тощо.

8. Загальні висновки про рівень розвитку класного колективу.

ПРИМІТКА: При підготовці матеріалів для характеристики учнівського колективу необхідно використати такі **методи дослідження:** спостереження за поведінкою дітей на уроках, виховних заходах, перервах; бесіди з членами дитячого колективу та вчителями тощо. Потрібно провести анкетування **«Соціометрія»** та систематизувати його результати, склавши **соціоматрицю** та **соціограму** класу (додаток Е). Результати відповідних досліджень мають бути відображені у характеристиці учнівського колективу, до якої **додаються:** заповнені **анкети** учнів, **соціоматриця** та **соціограма**. Рекомендується використати й інші методики організації відповідних досліджень.

Психолого-педагогічна характеристика на учня

План психолого-педагогічної характеристики на учня

I. Загальні відомості про учня

- 1. Анкетні дані:** прізвище, ім'я, по батькові; дата народження, клас (якщо клас спеціалізований, то зазначити).
- 2. Відомості про стан здоров'я:** наявність хронічних захворювань, особливості функціонування нервової системи (швидко стомлюється після тривалого навантаження, не стомлюється).
- 3. Успішність:** середній бал успішності; предмети, з яких найвищі та найнижчі бали; предмети, до яких учень відчуває інтерес; найскладніші для учня предмети.
- 4. Позашкільні заняття:** відвідування гуртків, секцій тощо.
- 5. Особливості сімейного виховання.**

II. Прояв особистісних якостей у поведінці учня

- 1. Спрямованість інтересів:** суспільна активність, працьовитість, відповідальність, ініціативність, організованість, допитливість, акуратність.
- 2. Відношення до людей:** колективізм, чесність, правдивість, справедливість, товариськість, почуття товариства, чуйність, ввічливість, тактовність.
- 3. Відношення до себе:** скромність, впевненість у собі, самокритичність, уміння розрахувати свої сили, прагнення до успіху, першості, самоконтроль.
- 4. Ставлення учня до колективу:** авторитет школяра в колективі, товариськість і розуміння товаришів, ставлення до негативних соціально-психологічних явищ у колективі тощо.
- 5. Стан учня в класі:** користується авторитетом у класі, має лідерські якості.

III. Особливості психічних процесів і емоцій

1. Увага на уроках:

- а) завжди легко і швидко зосереджує свою увагу на поясненні вчителя; ніколи не відволікається на уроці та не робить помилок через неухважність;
- б) досить уважно слухає пояснення вчителя; відволікається рідко; іноді зустрічаються помилки в роботах через неухважність;
- в) не завжди уважно слухає пояснення вчителя; періодично відволікається, часто робить помилки через неухважність, але самостійно їх виправляє при відповідному контролі педагога;
- г) слухає досить уважно тільки у тому випадку, якщо йому цікаво; часто відволікається і через неухважність постійно робить помилки; при перевірці вчителем відповідних завдань рідко виправляє помилки;
- д) як правило, повільно і тяжко зосереджує свою увагу на змісті матеріалу, що вивчається на уроці; неефективно засвоює інформацію через постійні відволікання; робить багато помилок через неухважність та не виправляє їх при перевірці завдань вчителем.

2. Особливості пам'яті учня:

- а) при вивченні матеріалу завжди попередньо розбирається у його структурі і змісті; інформацію, що вимагає механічного завчання, запам'ятовує легко;
- б) при вивченні матеріалу може запам'ятати лише те, у чому попередньо розібрався; інформація, що вимагає механічного запам'ятовування, дається важко;
- в) при завчанні не розбирається у структурі й змісті матеріалу; матеріал, що вимагає механічного завчання, засвоює дуже легко, досить 1 – 2 рази переглянути його;
- г) при вивченні матеріалу довго розбирається у його змісті; при його відтворенні відсутня логіка викладу, проте зміст понять відтворюється правильно;
- д) при вивченні матеріалу багаторазово механічно повторює його, не осмислюючи змісту; робить суттєві помилки.

3. Характеристика мислення учня:

- а) швидко осмислює суть матеріалу, завжди в числі перших вирішує завдання, часто пропонує власні оригінальні рішення;
- б) досить швидко розуміє матеріал, швидше за інших вирішує завдання, іноді пропонує власні оригінальні способи вирішення;
- в) задовільно розуміє матеріал після пояснення в середньому темпі; зазвичай власних оригінальних рішень не пропонує;
- г) у числі останніх учнів осмислює суть пояснень учителя; характеризується повільним темпом вирішення завдань;
- д) розуміє матеріал після додаткових занять, украй повільно вирішує завдання, при вирішенні їх використовує відомі «шаблони».

4. Емоційна реакція учня:

- а) завжди емоційно реагує на будь-які життєві явища, його може схвилювати розповідь;
- б) зазвичай емоційно реагує на життєві явища, але рідко що його може схвилювати глибоко;
- в) рідко проявляє живу емоційну реакцію на події;
- г) жива емоційна реакція практично відсутня.

5. Характеристика загального емоційного тону школяра:

- а) постійно жвавий, дуже активний у всіх сферах шкільного життя, в усе втручається, береться за всі справи;
- б) жвавий, у міру активний у всіх сферах шкільного життя;
- в) жвавий, активний тільки у деяких сферах шкільного життя;
- г) менш активний і жвавий у порівнянні з його однокласниками;
- д) практично завжди пригнічений, апатичний у всіх сферах шкільного життя, незважаючи на те, що здоровий.

6. Емоційна врівноваженість учня:

- а) завжди спокійний, у нього не буває сильних емоційних спалахів;
- б) зазвичай спокійний, емоційні спалахи дуже рідкісні;
- в) емоційно врівноважений;
- г) підвищена емоційна збудливість, схильний до бурхливих емоційних проявів;
- д) запальний, з незначних причин характерні часті емоційні спалахи.

ПРИМІТКА: При підготовці матеріалів для характеристики учня необхідно використати такі **методи дослідження**: спостереження за учнем на уроках, виховних заходах, перервах; бесіди з членами дитячого колективу та вчителями тощо. Потрібно провести анкетування **«Самооцінка»** (додаток Е), а також використати матеріали, систематизовані у **соціограмі** класу. Результати відповідних досліджень мають бути відображені у характеристиці учня, до якої **додається** заповнена ним **анкета**. Рекомендується використати й інші методики організації відповідних досліджень.

Анкета «Соціометрія»

Мета: визначити соціометричний статус кожного учня в системі міжособистісних стосунків у класному колективі.

Вік учнів: від 10 років. **Обладнання:** роздруковані бланки анкети, ручки.

Інструкція: Після того, як кожен учень отримає бланк анкети, з ними проводиться короткий інструктаж. На першу частину анкетних питань діти дають відповіді, спираючись на вже набутий власний досвід та свої почуття. Стосовно другої частини учням пропонують зробити три вибори за такими **соціометричними критеріями:**

- для виявлення **емоційного лідера** (учня, який сприяє створенню в класі належного психологічного клімату);
- для виявлення **інструментального лідера** (учня, який зорієнтований на діловий бік життя класу).

Бланк анкети «Соціометрія»

Дата заповнення: _____ Клас _____

Прізвище, ім'я: _____

1. Що ти вважаєш найважливішим в школі ? _____

2. Який день тижня тобі подобається найбільше ? Чому ? _____

3. Що тебе найбільше цікавить у школі ? _____

4. Чим би тобі хотілося займатися у вільний час ? _____

5. Якби була можливість обирати, то в якому класі ти б хотів (ла) зараз навчатися ? Чому? _____

6. Які твої улюблені заняття ? _____

7. Що в школі для тебе є найбільш неприємним ? _____

8. Як ти навчаєшся ? _____

9. На кого з однокласників за успішністю тобі хотілось би бути схожим (ою) ? Чому ? _____

10. З ким би ти хотів(ла) сидіти за партою ? _____

Або _____

11. Кого з учнів свого класу ти запросив (ла) би до себе на день народження ? _____

12. До кого з учнів свого класу ти звернешся по допомогу, якщо не зможеш розв'язати задачу ? _____

Обробка отриманих результатів:

За отриманими відповідями підраховується сума виборів, що її набрав кожен учень класу, по кожному критерію складається соціоматриця і на основі її аналізу визначається статус дитини, виходячи з таких показників:

6 та більше виборів – «зірка»; **3 - 5** виборів – «популярний»; **1 - 2** вибори – «занедбаний»; **0** виборів – «ізольований».

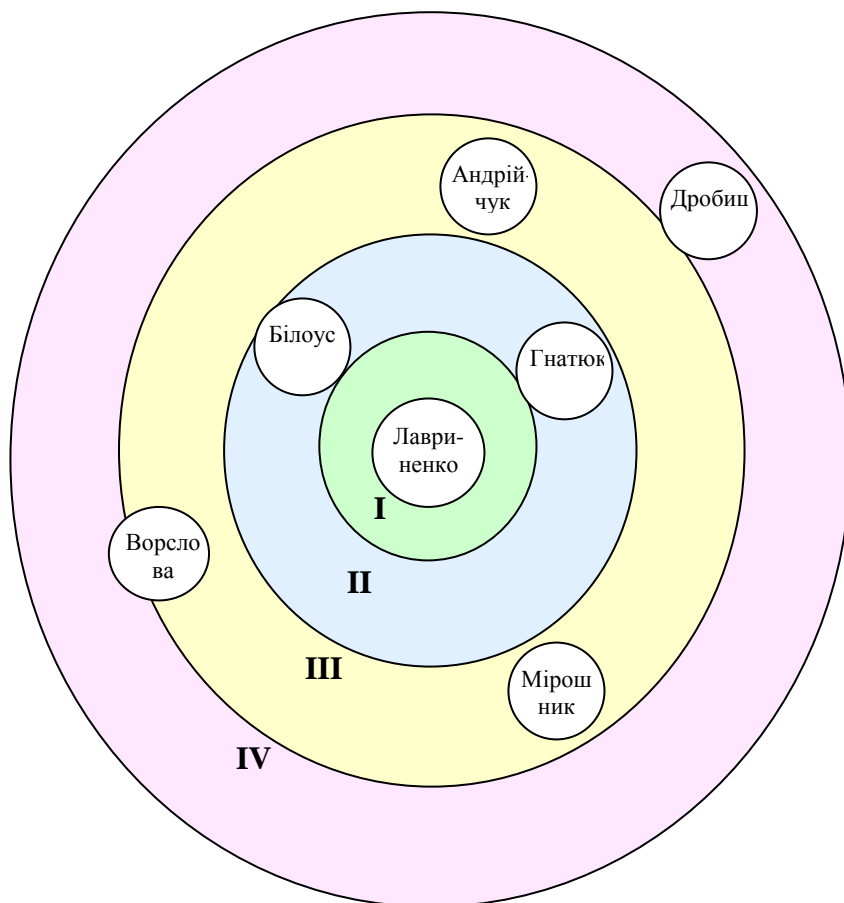
Зразок заповнення соціоматриці

Хто вибрав	Кого вибрав	Андрійчук	Білоус	Ворслова	Гнатюк	Дробиш	Лавриненко	Мірошник	i	т.	д.
Андрійчук			*		*		*				
Білоус				*			*				
Ворслова			*				*	*			
Гнатюк		*					*	*			
Дробиш		*			*						
Лавриненко			*		*						
Мірошник					*		*				
Кількість виборів:		2	3	1	4	0	6	2			

Соціоматриця 8-В класу

На основі соціоматриці будується соціограма класу:

Соціограма класу:

Кожна окружність соціограми має певне значення:

- I. Внутрішнє коло** – це «зона зірок», до якої увійшли лідери, які набрали максимальну кількість виборів.
- II. Друге коло** – це «зона прийнятих», або «популярних», до якої увійшли учні, які набрали виборів вище середнього (3-5).
- III. Третє коло** – це «зона неприйнятих, занедбаних», до якої увійшли учні, які набрали виборів нижче середнього (1-2).
- IV. Зовнішнє коло** – це «зона ізольованих», це ті учні, які не отримали жодного вибору.

Соціограма класу надає можливість наочно представити соціальний статус учнів, наявність угруповань в класі та взаємовідносини між ними та окремими учнями.

Анкета «Самооцінка»

Разом із «Соціометрією» опрацьовується **анкета самооцінки**.

Мета анкети самооцінки: визначити, як дитина в цілому сприймає саму себе: позитивно, негативно, нейтрально.

Інструкція: « Оцінюйте свої якості та здібності за 10-ти бальною шкалою, де

0 балів	відсутність даної якості або здібності;
10 балів	максимальний рівень прояву даної якості або здібності

Перелік якостей та здібностей: 1. Розум. 2. Зовнішність. 3. Чесність. 4. Уміння бути гарним товаришем. 5. Упевненість у собі. 6. Доброта. 7. Справедливість.

№	Перелік якостей та здібностей	Оцінка
1	Розум.	
2	Зовнішність.	
3	Чесність.	
4	Уміння бути гарним товаришем.	
5	Упевненість у собі.	
6	Доброта.	
7	Справедливість.	
Загальна кількість балів:		
Висновок _____		

Обробка результатів:

Бали, які отримують за кожне твердження додають. При цьому:

0 - 20 балів	- негативне сприймання;
21 - 40 бали	- нейтральне сприймання;
41 - 60 балів	- позитивне сприймання;

Самоаналіз результатів психолого-педагогічної практики

Психолого-педагогічна практика стала для мене

Для мене було відкриттям

Моя самостійність виявилася

Найцікавішим було

Я навчився (навчилась)

Мої пропозиції

Студент 13 О групи
географічного факультету
СНУ імені Лесі Українки
ПІБ

підпис

Методичні рекомендації щодо оформлення щоденника практики

1. Загальна характеристика учнів класу (вказати клас)

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові учнів	Психолого-педагогічні особливості школярів. Характеристика їх поведінки на уроках та в позаурочний час
1		

2. Спостереження при організації різних форм роботи з учнями, а також – за їх поведінкою на перервах

Дата	Форма роботи, клас, вчитель	Мета спостереження	Результати спостережень
16.11. 2019	Урок історії, 7-Б клас, вчитель Миронюк І. П.	Спостереження за роботою педагога на різних етапах уроку.	1. На початку уроку вчитель привітався, перевіряв наявність учнів. 2. Після організаційної частини перевіряв наявність та якість виконання домашніх завдань. 3. Актуалізацію опорних знань вчитель провів у формі бесіди. 4. Під час пояснення нового матеріалу вчитель активно використовував наочність. 5. Далі учні виконували завдання, вчитель надавав їм допомогу. 6. В кінці уроку вчитель підвів підсумки успішності учнів, оголосив оцінки, повідомив домашнє завдання. Учитель на уроці тактовний, досконало володіє матеріалом, приділяє увагу усім учням. Учні активно співпрацювали із вчителем.
15.11. 2019	Урок біології, 7-Б клас, вчитель Кушнір І. І.	Спостереження за поведінкою учнів класу.	
16.11. 2019	Виховна година, 7-Б клас, класний керівник Демчук Л. А.	Вивчення інтересів учнів	
16.11. 2019	Спостереження за поведінкою учнів класу на перервах.		

Зміст записів у щоденнику може бути розміщений як у вигляді таблиці так і звичайним текстом із збереженням визначеного у таблиці змісту.

3. Аналіз виховного заходу, проведеного студентом спільно з класним керівником чи психологом

Тема виховного заходу: _____

Мета: _____

Педагогічна обумовленість теми (чому цей виховний захід проводиться в цьому класі, його відповідність інтересам та віковим особливостям дітей): _____

Організація підготовки дітей до даного заходу (ступінь участі дітей, оформлення заходу та приміщення, використання наочних і технічних засобів): _____

Зміст та методика проведення виховного заходу:

- відповідність змісту заходу поставленій меті: _____

- пізнавальна та виховна доцільність підбраного матеріалу: _____

емоційна насиченість, зацікавленість дітей темою та участю у виховному заході, активність: _____

- прийоми та методи, використані впродовж виховного заходу, їх відповідність віковим особливостям дітей, рівню їхнього розвитку: _____

- зв'язок питань, які обговорюються, з проблеми групи, школи, сім'ї, суспільства: _____

Індивідуальні особливості практиканта, який проводить виховний захід (емоційність, уміння володіти голосом, мімікою, жестами, контакт з учнями, комунікативність, упевненість в собі, уміння приймати правильні рішення в нестандартних ситуаціях): _____

Специфіка професійної самопрезентації практиканта (вміння викликати симпатію, довіру, соціально-психологічні очікування учнів і та ін.): _____

Педагогічна доцільність виховного заходу, його значення для подальшого розвитку колективу та окремих учнів, для вдосконалення міжособистісних стосунків у колективі: _____

Зауваження, пропозиції: _____

4. Психолого-педагогічний аналіз уроку (за спеціальністю)

Тема: _____

Зміст уроку

Методи та засоби навчання, які було використано вчителем: _____

Основні види контролю, які були застосовані на уроці: _____

Характеристика діяльності учнів на уроці

Виявлення інтересу та уваги при вивченні нового матеріалу: _____

Активність на етапі засвоєння та закріплення нових знань: _____

Дисципліна протягом всього уроку: _____

Характеристика діяльності вчителя на уроці

Особливості мови вчителя (виразність, емоційність та інше): _____

Дотримання педагогічного такту: _____

Як було враховано вікові та індивідуальні особливості дітей: _____

Підсумок уроку

Сильні сторони: _____

Що можна було б змінити при проведенні уроку: _____